

ביאורים

גם לבעלי חיים יש רצונות, אולם רק לנו יש אהבה 'שאינה תלויה בדבר', או כפי שמכנים אותה 'אהבה אמיתית'. נוכל להטיק אם-כן שמקורה בצד הרוחני שבנו, שהיא באה אלינו מנשמתנו, והיא חלק מצלם האלוהים שבנו. לכן לא נמצא אותה בבעלי חיים. אינסטינקט אוטומטי מכריח כלבה, למשל, לטפל בגוריה, אולם אם הם ייפרדו ממנה לא נראה שום קשר 'נפשי' שנותר לה כלפיהם. לכן השאלה כמה אנו נותנים ביטוי לצלם האלוהים שבנו בחיים תלויה רבות באהבה הרוחנית. האהבה הרוחנית היא חלק מרכזי במימוש האנושיות שלנו. ולכן במקרים רבים נעריך את הסובבים אותנו ואת עצמנו בהתאם לפיתוחה, לעוצמתה, ל'אמיתיותה', לעומקה ולהתפשטותה במכלול מערכות החיים. הערכה זו מוצדקת במיוחד עבור אהבה שהאדם פיתח מתוך בחירתו והיא יצירתו האישית. אינו דומה האוהב את ילדיו ואת קרוביו למי שהפך את עצמו ל'איש אהבה', ומפיץ אהבה לכל עבר. אהבת אם לילדיה צריכה להיות הרבה מעבר למומוצע כדי שתהיה מרשימה. זאת הייתה מידתו המיוחדת של אברהם אבינו. צדיקים רבים מסרו את נפשם בצורה מרשימה, אולם דבקותם בקב"ה קיבלה גם חיזוק ותחושת הכרח מתוך הבנתם את החשיבות להישאר נאמנים לא-ל האמיתי. יצחק קיבל ציווי מוחלט מאביו, בשם האלוהים, ועם אהבתו לה' התחזקה רוחו גם ביראת המצנה, ומי יעז להתעמת חזיתית עם בורא העולם? מיוחד אברהם, שלולא שכח לחלוטין את עצמו מפני אהבתו האינסופית לקב"ה הוא לא היה עומד בניסיון. הוא הרי ניגש לעשות מעשה נורא ללא כל הבנה, ומספיק היה שלרגע ייזכר באינטרס האיש שלו כדי שיצופו בראשו אינספור הסברים מדוע הנכון והראוי ביותר הוא שיימנע ממעשיו. לא היה נדרש עימות חזיתי עם ה', לעבור על דבריו במצח נחושה, אלא היו לו הסברים רבים מדוע 'לשם שמים' עדיף שיצחק יחיה, כפי שה' בעצמו הבטיחו, והכול עבור הברית העולמית שבין ה' לאברהם - להצמיח מורעו עם סגולה שיגאל את העולם. בשם תיקון האנושות ומילוי רצון ה' 'האמיתי' אברהם היה משכנע את עצמו ועובר על ציווי ה' - אילו שכח לרגע את אהבתו לה' והיה חושב על עצמו.

הרחבות

• איך מגיעים לאהבת ה'

לא ישבח האדם או יגנה על הדבר המכרח, אבל על הדבר שהוא בחירי עליו מכל-יכול. רבי יוסף אלבו מדגיש שיש בידינו יכולת גמורה לבחור לאהוב את ה'. כיצד מגיעים לאהבת ה'? כותב הרב אלעזר סגל לנדא: "לא יצויר בשוכן בית חומר (באדם הנמצא בגוף החומרי) אהבת השם בלתי (ללא) הילוך בדרכיו ושמירת מצותיו וחוקיו... מחמת שהאדם מדבק את עצמו במידותיו הנעימים ובדרכיו הישרים מדמיון בזה הצורה ליוצרה (על ידי הליכה בדרך ה' האדם נהיה דומה במידותיו ליוצרו)... ועל ידי הדמיון במדות הללו משיגים כח לאהבה את ה'. ואמרה תורתנו הקדושה "לאהבה את ה' אלהיך ולדבקה בו" [דברים יא, כב]. ודרשו חז"ל "וכי אפשר להדבק בה? אלא הדבק עצמך במדותיו, מה הוא רחום אף אתה רחום" [שבת קלג:]. ואומר (ראיה נוספת) "והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלהיכם" [דברים יא, יג]. דהכוונה הוא גם כן, דעל ידי השמיעה אל מצותיו ותורותיו יהיו מגיעים לאהבה את ה' ולעבדו עבודה תמה בכל לב ונפש. והרואה בעיניים פקוחות יראה, כי בכל התורה כולה בכל מקום אשר נאמר אזהרה על אהבת השם ברוך הוא סמיך ליה (סמוך לו) דביקות בה' והליכה בדרכיו ושמירת חוקיו ומצותיו" [יד המלך, הלכות יסודי התורה ב, ב]. אם-כן, אהבת ה' היא תולדה של קיום המצוות ותיקון המדות.

אין באהבה זו שום צד הכרח

והאהבה הזאת אשר היא מצד-האהוב, לא תהיה אלא בבעלי שכל ובינה. פי האהבה שיאהב האדם את חברו מצד-עצמו, אינה אלא מצד-השכל אשר בו; ולזה, אם ישתטה האהוב או ימות, תפסק האהבה, כי הנפש תברח מן הגוף המות, לפי שאין-שם הדבר האהוב. ולהיות זאת-האהבה המשפחת שבמיני האהבות ולא תמצא אלא בבעלי שכל ובינה, ישבח האדם או יגנה עליה; ועל-כן צריך שלא יתערב בה שום-צד-הכרח כלל, כי לא ישבח האדם או יגנה על הדבר המכרח, אבל על הדבר שהוא בחירי עליו מכל-יכול. ולזה נשתבח אברהם-אבינו בזה-המין מן האהבה, מיוחדו, עד שקראו הפתוב [ישעיהו מא, ח] "אברהם אהבי", לפי שלא היה בלבו תכלית אחרת, רק לעשות רצון הש"י האהוב, ולא היתה-שם סבה אחרת תכריח אותו על-כף; שהרי לא נתערב בפעל העקדה שום-צד-הכרח כלל, כי אפלו מצות הש"י לא היתה מכרחת אותו. וזה דבר בארוהו רז"ל [ב"ר נו, י; ויק"ר כט, ט] על פסוק "י יראה" וגו' [בראשית כב, יד]: אמר אברהם לפני הקב"ה: רבוננו-של-עולם, גלוי וידוע לפניך שבשעה שאמרתי לי: "קח-נא את-בנך אשר-יחידך אשר-אהבת את-יצחק וגו' והעלהו לי לעולה" [שם, ב], הייתי יכול לומר: והלא כבר אמרת לי: "כי ביצחק יקרא לך זרע" [שם כא, יב]; ולא אמרת, כן, אבל כבשתי רחמי ולא הרחתי אחר מדותיך - שיראה מזה מפךש שאפלו מצד מצות-הש"י לא היה אברהם מכרח, אחר שהיה יכול להתנצל על-זה ממנו בטענה אמתית, אם רצה; ולא עשה כן, אבל כבש רחמי האב על הבן לאהבת ה'.

ולזה הוא שנתחסס פעל העקדה אל אברהם, ולא אל יצחק, עם-היותו בן שלשים-ושבע שנה בשעת העקדה, כפי-דעת רז"ל [סדר עולם, פ"א]; לפי שאברהם היה יכול להתנצל על-זה שלא לעקד את בנו, ויצחק לא היה יכול להתנצל שלא למסר עצמו אם נצטוה על-כף. ומזה-הטעם הוא שאנו מזכירים בתפלותינו תמיד עקדת אברהם את יצחק, יותר מעקדת כל החסידים והקדושים שמסרו נפשם על קדשת הש"י, כגון רבי עקיבא וחבריו וכל הקדושים אשר בכל דור-ודור; לפי שכל אחד מהם אמנם מסר עצמו על קדשת הש"י לקיים מצות "ולא תחללו את-שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל" [ויקרא כב, לב]. אבל אברהם, אפלו מצות הש"י לא היתה מכרחתו על-כף. וידע והבחין מה שהוא עושה, כי יותר משלשה ימים היה משעה שנאמר לו: "קח-נא את-בנך" עד שעת העקדה, שהרי כתוב [בראשית כב, ד]: "ביום השלישי וישא אברהם את-עיניו וירא את-המקום מרחק".

פועל העקדה נתיחס לאברהם